22339

22339
K 27 400
10.26

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ԾԽԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատասիրեց
ԳԻՒՏ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱՂԱՆԵԱՆՑ

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՈՊ.

ԹԻՖԼԻՍ
Տպարան Մ. Շարաձէ։
1891

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ԾԽԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ ԳԻՒՏ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱՂԱՆԵԱՆՑ

ԹԻՖԼԻՍ
Տպարան Մ. Շարաձէ:
1891

Дозв. ценз. Тифлисъ. 25-го Іюля, 1891 г.

Типографія М. Шарадзе. Никол. ул. № 21.

ՀՐԱՄԱՆԱՒ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԴ

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայոց եկեղեցական-ծխական ուսումնարանների նոր ծրագիրը նոր պահանջ յառաջացրեց մեր կրօնի դասագրքերի վերաբերմամբ:

Յայտնի է, որ այդ ծրագրով հին եւ նոր կտակարանի կանոնաւոր ուսումը աւանդւում է չորրորդ եւ հինգերորդ տարիներում. իսկ առաջին երեք տարիների համար որոշուած են հատընտիր աղօթքներ[1]), գլխաւոր տօների բացատրութիւններ եւ համառօտ բացատրութիւն եկեղեցւոյ խորհուրդների եւ ս. պատարագի աղօթքների: Մեր ցայսօր հրատարակուած կրօնի դասագրքերից եւ ոչ մինը չպարունակելով ծրագրած դասընթացքն ամբողջապէս՝ զգացվում էր այդ ծրագրին համեմատ կրօնի դասագրքերի կարեւորութիւնը առաջին երեք տարիների համար:

Ահա այդ կարիքը ստիպեց ինձ ձեռնարկել եռամեայ կրօնի ուսման դասագրքերի պատրաստութեան, որոնցից երկրորդ տարուայ „Կրօնի դասագիրքը" լոյս եմ ընծայում այժմ:

Թէ որքան յաջողել է ինձ խօսել մանուկների հետ, տօների բացատրութիւնները յարմարացնել մանկական հասակին եւ հասկացողութեանը, այդ թող որոշեն հայ կրօնուսոյցները, որոնց արդար դատաստանին յանձնում եմ սոյն դասագիրքը:

ԳԻՒՏ ՔԱՀ. ԱՂԱՆԵԱՆՑ

---

[1]) Նորագոյն ծրագրով՝ հոգեւոր երգեր եւ շարականներ:

ՑԱՆԿ

ՄԱՍՆ Ա.

Երգեր եւ շարականներ

Ղազարու յարութեան.
Մեծ երեքշաբաթի.
Մեծ չորեքշաբաթի.
Մեծ ուրբաթի.
Մեծ շաբաթի.
Ս. Զատկի.
Հոգեգալստեան.
Ս. Աստուածածնի.
Ս. Առաքելոց.
Ս. Լուսաւորչի.
Շողակաթի ս. Էջմիածնի.
Նիկիական հանգանակ։

ՄԱՍՆ Բ

Տօներ

Սուրբ կոյս Մարիամի աւետումը.
Քրիստոսի ծնունդը.
Յիսուսին տաճար տանելը.
Քրիստոսի մկրտութիւնը.
Յիսուսի քարոզութիւնը, մահնութիւնը, չարչարանքն և թաղումը.
Քրիստոսի յարութիւնը.
Քրիստոսի համբարձումը.
Սուրբ Հոգու գալուստը.
Քրիստոսի սուրբ Խաչի վերացումը.
Քրիստոսի սուրբ Խաչի գտնելը։

ՄԱՍՆ Ա.

ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ա.

Ղազարու յարութեան

Կենդանութեանց՝ բաշխող Քրիստոս 'ի Բեթանիա եկաւորեալ այսօր. բարեկամին Ղազարու պարգեւէ զկենդանութիւն։

Տնօրինաբար արտասուելով ընդ Մարթայի և ընդ Մարիամու ողբակցէր, և որպէս մարդ՝ հարցանէր ուր եդիք զՂազարոս։

Եւ որպէս զԱստուած բարբառով յարուցանէ 'ի մեռելոց զչորեքօրեայն. և զուգընթաց ձայնին մեռեալն եկ արտաքս անապական։

Բ.

Մեծ երեքշաբաթի

Իմաստուն կուսանքն պատրաստեալ իւղ լապտերաց. ելին ընդ առաջ երկնաւոր փեսային վառեալ լապտերօք։

Իսկ յիմարաց կուսիցն ունայնացեալք ’ի յիւղոյ. անպատրաստ գտան գալստեան փեսային շիջեալ լապտերօք:

Վասնորոյ և մեք պատրաստեսցուք իւղ հոգևոր. զի մտցուք ’ի յառագաստ անմահ փեսային վառեալ լապտերօք:

Գ.

Մեծ չորեքշաբաթի

Նոր սքանչելիք այսօր տեսանեմք յաշխարհի ’ի մէջ հողեղինաց. արարածք Արարչին սպանութեան խորհին զխորհուրդ:

Որ բանիւն իւրով զերկինս և զերկիրս հաստատեաց յոչնչէ գոյացուցեալ. վաճառի այսօր դիւրագին ընդ երեսուն արծաթոյ:

Ով յուդաս արտասուելի երկնաւոր վարդապետին սպանութեան խորհի զխորհուրդ. մատնելով անօրինաց զի խաչեսցի ’ի մէջ երկրի:

Դ.

Մեծ ուրբաթի

Արծաթսիրութեամբն մոլեալ յուդա. զիւր զմեծ զվարդապետն ընդ երեսուն արծաթոյ հրէիցն մատնէր:

Ընդ որում ես համբուրեցից, ասէ՝ զնա կալարուք. ով համբոյր նենգութեան նշան և առիթ մահու:

Մերկացաւ յինքենէ զաստուածային սուրբ հոգին. և զգեցաւ զսատանայ որպէս հանդերձ արկաւ զիւրեաւ:

Ե.

Մեծ շաբաթի

Յովսէփ ճշմարիտ և արդար հայցէր ’ի Պիղատոսէ զհասարակաց զպարգևատուն. որ տուաւ մեզ զանձ անկողոպտելի:

Պատեալ սուրբ կտաւօք զմարմինն տէրունական զարկողն զլոյս որպէս զօթոց. որ զգեցոյց մեզ զգեստ անկողոպտելի:

Եդաւ 'ի Նորափոր 'ի վիմի և մատանեաւ կըն-
քեցաւ, որ զնախաստեղծն կենդանացոյց. և զմարդ-
կան կապանս մահու եղոյծ։

Զ.

Ս. Զատկի

Ընդ արշալոյսն առաւօտուն կանխեալ կանանցն
'ի գերեզմանն ասելով Քրիստոս յարեաւ 'ի մեռելոց։

Եւ առ նոսա ասէր Հրեշտակն. զի խնդրէք ըզ-
կենդանին ընդ մեռեալս. Քրիստոս յարեաւ 'ի մե-
ռելոց։

Փութացարուք ով սուրբ կանայք և պատմեցէք
աշակերտացն ասելով. Քրիստոս յարեաւ 'ի մեռելոց։

Է.

Հոգեգալստեան

Այսօր երկնայինքն ուրախացան ընդ երկրաւո-
րացս նորոգումն. քանզի նորոգողն էից Հոգին էջ 'ի
սուրբ վերնատունն. որով նորոգեցան դասք առա-
քելոցն։

Ը.

Ս. Աստուածածնի

Անկանիմք առաջի քո Աստուածածին. և աղա-
չեմք զանարատ զկոյսդ։

Բարեխօսեա վասն անձանց մերոց. և աղաչեա
զմիածին որդին։

Փրկել զմեզ 'ի փորձութենէ. և յամենայն վը-
տանգից մերոց։

—

Փառաւորեալ և օրհնեալ միշտ սուրբ կոյս Աս-
տուածածին Մարիամ մայր Քրիստոսի. մատո զաղա-
չանս մեր որդւոյ քո և Աստուծոյ մերոյ։

Թ.

Ս. առաքելոց

Հայրապետունք այգւոյն Հրեղէն պարիսպք և բարձր
աշտարակք. ոսկեղէն բաժակք և ժիր մատուակք.
Հայաստանեայց Հարք հոգևորք Բարդուղիմէոս և Թա-
դէոս. բարեխօս լերուք առ Տէր վասն անձանց մերոց։

Ժ.

Ս. Լուսաւորչի

Այսօր զիմանալի լուսոյն ծագողն ’ի խաւարի նստելոցս. զԳրիգորիոս սուրբ Հայրապետն, եկայք վերապատուեսցուք։

Այսօր զանապական հոգւոյն պարգեւս բաշխող որդւոց Թորգոմայ. յորդիս լուսոյ նովաւ ծնեալք, եկայք վերապատուեսցուք։

Այսօր զաստուածային բանին պատմողն ’ի Հայաստան աշխարհի. աշակերտեալք նմա մանկունք. եկայք վերապատուեսցուք։

Այսօր երգէ եկեղեցի որդւովք իւրովք ընդ հրեշտակս, յիշատակի Լուսաւորչին փառք ’ի բարձունս Աստուծոյ։

ԺԱ.

Շողակաթի Ս. Էջմիածնի

Էջմիածինն ’ի հօրէ և լոյս փառա՛ց ընդ նմա. ձայնք հնչեցին սանդարամետք անդնդոց։

Տեսեալ զլոյս մեծ Հայրապետին Գրիգորի. պատմէր ցնծութեամբ հաւատացեալ արքային։

Եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ. քանզի ’ի սմա ծագեաց մեզ լոյս ’ի Հայաստան աշխարհի։

Թագաւոր երկնաւոր, զեկեղեցի Քո անշարժ պահեա՛ և զերկրպագուս Անուանդ Քում պահեա՛ ’ի խաղաղութեան։

Բարեխօսութեամբ վերին Քո զօրաց միշտ անշարժ պահեա՛ զԱթոռն Հայկազնեան։

ԺԲ.

Նիկիական հանգանակ

Հաւատամք ’ի մի Աստուած ’ի Հայրն ամենակալ՝ յարարիչն երկնի և երկրի, երևելեաց և աներևութից։

Եւ ’ի մի տէր Յիսուս Քրիստոս որդին Աստուծոյ՝ ծնեալն յԱստուծոյ հօրէ՝ միածին, այսինքն էութենէ հօր։ Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ’ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ՝ ծնունդ և ոչ արարած։ Նոյն ինքն ’ի բնութենէ հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և ’ի վերայ երկրի, երևելիք և աներևոյթք.

Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փըր-

կութեան իջեալ 'ի յերկնից մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովն սրբով։ Որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ, և զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք։

Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ։

Յերրորդ աւուր յարուցեալ։

Ելեալ 'ի յերկինս նովին մարմնովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր։

Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք Հօր 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան։

Հաւատամք և 'ի սուրբ Հոգին՝ յանեղն և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մարգարէս և յաւետարանս։ Որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն, և բնակեցաւ 'ի սուրբսն։

Հաւատամք և 'ի միմիայն ընդհանրական և յառաքելական եկեղեցի։

'Ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն։

'Ի քաւութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց։

'Ի յարութիւնն մեռելոց, 'ի դատաստանն յաւիտենից, Հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից և ի կեանսն յաւիտենականս։

Իսկ որք ասեն՝ էր երբեմն, յորժամ ոչ էր որդի. կամ էր երբեմն, յորժամ ոչ էր սուրբ Հոգի. կամ թէ՝ յոչէից եղեն, կամ յայլմէ էութենէ ասեն լինել զՈրդին Աստուծոյ և կամ զսուրբ Հոգին. և թէ՝ փոփոխելիք են կամ այլայլելիք, զայնպիսիսն նզովէ կաթուղիկէ և առաքելական եկեղեցի։

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ասած

Իսկ մեք փառաւորեսցուք որ յառաջ քան զյաւիտեանս, երկրպագանելով սրբոյ երրորդութեան և միոյ աստուածութեանն Հօր և որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։

ԺԳ.

Մարմին Տէրունական և Արիւն Փրկչական կայ առաջի. երկնային զօրութիւնքն յաներևոյթս երգեն և ասեն անհանգիստ բարբառով. Սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց։

ԺԴ.

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ,
Որ էնն Աստուած աստ բազմեցաւ,

խաղաղութեան ձայն հնչեցաւ,
սուրբ ողջունիս հրաման տուաւ։
եկեղեցիս միանձն եղև.
համբոյրս յօդ լրման տուաւ,
թշնամութիւնն հեռացաւ.
սէրն յընդհանուրս սփռեցաւ.
արդ պաշտօնեայք բարձեալ զձայն.
տուք օրհնութիւն ի մի բերան.
միասնական Աստուածութեանն.
որում Սրովբէքն են սրբաբան։

ԺՆ.

Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, Տէր զօրութեանց։ Լի են երկինք և երկիր փառօք քո։ Օրհնութիւն ի բարձունս. օրհնեալ որ եկիր և գալոցդ ես անուամբ Տեառըն. Ովսաննա ի բարձունս։

ԺԶ.

Գոհանամք զքէն Տէր, որ կերակրեցեր զմեզ յանմահական Սեղանոյ քոյ։ Բաշխելով զմարմինդ և զարիւնդ ի փրկութիւն աշխարհի. և կեանք անձանց մերոյ։

ՍՄ Հայագիտական գրադարան
MAL044984